

Makarenko, I., and Plastun, A. "The role of accounting in sustainable development". *Accounting and Financial Control*. Vol. 1, no. 2 (2017): 4-12.

Doi: 10.21511/afc.01(2).2017.01.

Makarenko, I. "Public companies non-financial reporting and audit in Ukraine: challenges and prospects". *Accounting and Financial Control*. Vol. 1, no. 1 (2017): 32-38.

Doi: 10.21511/afc.01(1).2017.04.

Pashkevych, M. S., and Palamarchuk, T. O. "Ekolohizatsiia vyrobnytstva pidpriemstv Ukrainy" [Ecologization of Ukrainian enterprises]. *Efektivna ekonomika*. 2012. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1624>

Pashkevych, M., and Papizh, Y. "Regional convergence and innovative management". *Ekonomichnyi chasopys-XXI*, no. 3-4(1) (2014): 74-77.

Pivniak, H. H. et al. "Synchro-mining: civilized solution of problems of mining regions' sustainable operation". *Scientific Bulletin of National Mining University*, no. 3 (2012): 3-16.

Sukhonos, V., and Makarenko, I. "Sustainability reporting in the light of corporate social responsibility development: Economic and legal issues". *Problems and Perspectives in Management*. Vol. 15, no. 1-1 (2018): 166-174.

Doi: 10.21511/ppm.15(1-1).2017.03.

Veselovska, L. "Factors influencing countries on their path to sustainable development: implications for organizations". *Problems and Perspectives in Management*. Vol. 15, no. 2 (2017): 474-486.

УДК 330.341: 658

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗОВНІШНІХ ТА ВНУТРІШНІХ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН

©2018 **МАЗУРЕНКО О. Р.**

УДК 330.341: 658

Мазуренок О. Р. Класифікація зовнішніх та внутрішніх чинників впливу на діяльність вітчизняних підприємств в умовах трансформаційних змін

Метою статті є виокремлення основних зовнішніх і внутрішніх чинників впливу на виробниче підприємство та їх класифікація за напрямком результативності (позитивний чи негативний вплив) у період трансформаційних змін на підприємстві. Обґрунтовано важливість проведення класифікації чинників впливу на діяльність підприємства та величину їх подальшого впливу на прибуток підприємства. Запропоновано власну категоріальну шкалу ранжування, що пов'язана із внутрішнім середовищем підприємства.

Ключові слова: трансформаційні зміни, чинники впливу, зовнішнє середовище, внутрішнє середовище, підприємство, ранжування, категоріальна шкала.

Рис.: 5. **Бібл.:** 12.

Мазуренок Оксана Романівна – кандидат економічних наук, асистент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту, Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (вул. Руська, 56, Тернопіль, 46001, Україна)

E-mail: roxana87@ukr.net

УДК 330.341: 658

Мазуренок О. Р. Класификация внешних и внутренних факторов влияния на деятельность отечественных предприятий в условиях трансформационных изменений

Целью статьи является выделение основных внешних и внутренних факторов влияния на производственное предприятие и их классификация по направлению результативности (позитивное или негативное влияние) в период трансформационных изменений на предприятии. Обоснована важность проведения классификации факторов влияния на деятельность предприятия и величину их дальнейшего влияния на прибыль предприятия. Предложена собственная категориальная шкала ранжирования, связанная с внутренней средой предприятия.

Ключевые слова: трансформационные изменения, факторы влияния, внешняя среда, внутренняя среда, предприятие, ранжирование, категориальная шкала.

Рис.: 5. **Библ.:** 12.

Мазуренок Оксана Романовна – кандидат экономических наук, ассистент кафедры бухгалтерского учета и аудита, Тернопольский национальный технический университет имени Ивана Пулюя (ул. Руська, 56, Тернополь, 46001, Украина)

E-mail: roxana87@ukr.net

UDC 330.341: 658

Mazyrenok O. R. Classifying the External and Internal Factors of Influence on the Activity of Domestic Enterprises in the Conditions of Transformational Changes

The article is aimed at allocating the main external and internal factors influencing a production enterprise and their classifying in the direction of performance (positive or negative influence) in the period of transformational changes in the enterprise. The importance of classifying the factors influencing the activity of enterprise and the value of their further influence on the enterprise's profit is substantiated. The own categorical scale of ranking connected with the internal environment of enterprise is proposed.

Keywords: transformational changes, influence factors, external environment, internal environment, enterprise, ranking, categorical scale.

Fig.: 5. **Bibl.:** 12.

Mazyrenok Oksana R. – Candidate of Sciences (Economics), Assistant of the Department of Accounting and Auditing, Ternopil Ivan Pului National Technical University (56 Ruska Str., Ternopil, 46001, Ukraine)

E-mail: roxana87@ukr.net

Стрімкий розвиток сучасних наукових рішень та глобальні зміни в навколишньому середовищі, які призводять до максимально вичерпного використання всіх видів ресурсів, змушують шукати підприємства адекватні та економічно до-

ступні шляхи подолання цих проблем. На сучасному етапі розвитку підприємства постійно стикаються із протиріччями вибору тих чи інших шляхів подальшого функціонування. Межа виживання залежить від ефективності прийняття чи відторгнення ряду наяв-

них і попередньо поставлених умов не лише самим підприємством, але й конкурентами, державою та суспільством у цілому. Гостре відчуття диспропорції в розвитку відповідних складових діяльності підприємства змушує концентруватися не лише на конкретних напрямках своєї діяльності для отримання максимального прибутку або для виживання на ринку, але й на чинниках, що впливають на прийняття відповідних рішень. Ступінь визначеності впливу одного чи іншого чинника і є тією складовою, яка забезпечить подальший розвиток суб'єкта господарювання.

Дослідження теоретичних основ щодо вивчення чинників впливу на діяльність підприємств знайшли своє відображення в численних працях закордонних і вітчизняних учених: І. Ансоффа, Н. В. Ващенко, О. С. Віханського, М. В. Голованенка, А. І. Донець, О. І. Драган, Р. Г. Леонтєва, В. М. Нижника, К. Є. Орлової, Д. А. Розенкова, Л. Ф. Чумак, А. В. Шегди, О. Ф. Яременко, О. Г. Янкового та інших.

Однак, незважаючи на велику кількість проведених досліджень, питання щодо визначення рівня впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на діяльність підприємств ще недостатньо вивчені та вимагають більш поглибленого дослідження.

Метою роботи є формулювання теоретичних аспектів трансформаційних змін, визначення позитивного й негативного впливу чинників внутрішнього та зовнішнього середовища на підприємство, формування шкали важливості впливу тих чи інших чинників на діяльність суб'єкта господарювання.

Першочерговою умовою ефективного функціонування вітчизняних підприємств на сьогоднішній день є проведення відповідних трансформаційних змін.

У загальному розумінні трансформація – це зміна, перетворення виду, форми чи певних властивостей чого-небудь.

Трансформаційні зміни – це зміни, які відбуваються під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників та безповоротні процеси діяльності підприємства, що реінтегруються внаслідок відповідних змін.

У нашому розумінні трансформація підприємства – це його перехід з існуючої сфери діяльності в споріднену або протилежну, зміна певних процесів чи етапів виробництва, радикальні зміни в будь-якій ланці життєвого циклу підприємства, що приводять до відповідних результатів його діяльності.

Слід зазначити, що трансформація підприємства має ряд напрямків. Виділимо такі:

- ✦ *організаційна* (полягає в проведенні ряду заходів щодо зміни організаційної структури підприємства; пристосування до кон'юнктури ринку);
- ✦ *соціально орієнтована* (реалізація інноваційної політики; створення нових робочих місць на підприємстві; застосування відповідних

механізмів для покращення клімату в колективі та зв'язку підприємства з його конкурентами чи партнерами);

- ✦ *техніко-технологічна* (запровадження нових методів виробництва для більшого завантаження виробничих потужностей і збереження виробничого потенціалу; застосування альтернативних варіантів використання сировини, матеріалів, технологій);
- ✦ *економічна* (перенакопичення капіталу в традиційних сферах виробництва та пошук нових сфер вкладення капіталу; впровадження нових напрямків діяльності; застосування нових методів ведення обліку на підприємстві; досягнення постійної економічної стабільності підприємства);
- ✦ *зовнішньополітична* (розширення частки ринку; зміна напрямків введення бізнесу; пошук нових форм співпраці як у межах держави, так і закордоном).

Однак необхідно зазначити, що трансформація діяльності підприємства приводить не лише до позитивних, але і до негативних наслідків як для самих суб'єктів господарювання, так і для середовища, у якому вони функціонують.

Під тиском низки зовнішніх і внутрішніх чинників підприємство деякою мірою змушене проводити процес трансформаційних змін власного виробництва. При цьому з'являються нові чинники, які можуть впливати на діяльність підприємства як з позитивного, так і з негативного боку.

Чинники впливу на діяльність підприємства в усіх його сферах – це сукупність усіх складових елементів та дій, що приводять до змін відповідного показника.

Діяльність підприємства – це складна поліструктурна одиниця, що функціонує в мінливому середовищі, яке істотно впливає на нього. Даний вплив потрібно розглядати і досліджувати з двох точок зору: зовнішнього та внутрішнього середовища.

Енциклопедія надає таке визначення зовнішнього середовища організації: зовнішнє середовище – все, що впливає на організацію із оточуючого середовища [1, с. 383].

Під зовнішніми факторами розуміють сукупність суб'єктів господарювання, економічних, суспільних і природних умов, національних і міждержавних інституціональних структур та інших зовнішніх умов і чинників, що діють у глобальному оточенні та здійснюють вплив або можуть вплинути на функціонування підприємства [2].

Яременко О. Ф. під зовнішнім середовищем розуміє фактори, які не залежать безпосередньо від конкретного підприємства [3, с. 146].

Специфіка зовнішніх факторів, як зазначає Шегда А. В., полягає в тому, що, як правило, вони сто-

суються загальних умов діяльності, які підприємство не може самостійно змінювати, проте їх треба враховувати, розробляючи ті або інші стратегії поведінки [4, с. 30].

Е. Тоффлер у своїй книзі «Адаптивна корпорация» виділяє зміни, що відбуваються в навколишньому середовищі, які можуть мати безліч форм і виражатися в такому: інтенсифікація конкуренції; зміна попиту з боку споживачів; різке збільшення пропозиції на ринку; нові тенденції на ринку праці; збільшення важливості збереження навколишнього середовища; невдоволення та побажання клієнтів та/або акціонерів; посилення лібералізації державного регулювання; зміни в законодавстві щодо оподаткування та ін. [5].

Донець Л. І. та Ващенко Н. В. за характером впливу зовнішнього середовища на діяльність підприємства виділяють прямі та непрямі, контрольовані та неконтрольовані, впливи загального та приватного характеру та ін. До прямих впливів автори відносять поведінку постачальників матеріалів, капіталу, зміну процентної ставки інвестицій, зміну законодавства з господарських питань, постанови і заходи, вжиті місцевими органами управління. Непрямий вплив, на думку авторів, чинять політична обстановка в країні та рівень науково-технічного прогресу [6, с. 29].

Середовище непрямой дії на підприємство зазвичай складніше, ніж прямої. Прогнозуючи його вплив на підприємство, керівництво, як правило, не володіє достатньою інформацією щодо подальшої поведінки та абсолютних значень факторів зовнішнього середовища (курс валют, законодавчо встановлена мінімальна зарплата, ставка відсотка кредитування та багато іншого), тому часто при прийнятті стратегічних для підприємств рішень воно вимушене спиратися лише на свою інтуїцію. При цьому слід враховувати, що підприємство, зазвичай, не може чинити вплив на зміни факторів середовища непрямой дії. Оскільки серед них технології (в широкому сенсі – як стан науково-технічного прогресу), стан економіки, соціально-культурні та політичні фактори, відносини з місцевим населенням, міжнародне оточення [7].

Аналіз факторів впливу зовнішнього середовища на конкурентоспроможність підприємства дає час для прогнозування можливостей, розробки плану дій на випадок непередбачених обставин, розробки заходів, які дозволять перетворити загрози на будь-які вигідні можливості. Для аналізу факторів макросередовища частіше використовують PEST-аналіз (політичні, економічні, соціальні, технологічні фактори), SWOT-аналіз, який допомагає визначити загрози та можливості, з якими зіштовхується підприємство, і встановити несприятливі фактори, які можуть знизити рівень ефективності потенціалу підприємства [8].

Варто зауважити, що дослідження чинників впливу внутрішнього та зовнішнього середовища на підприємство дасть можливість чітко проаналізувати подальший розвиток його діяльності та визначити переваги та недоліки порівняно із іншими суб'єктами господарювання.

Проведемо групування зовнішніх чинників впливу на діяльність підприємства за такими чотирма блоками (рис. 1).

Слід зазначити, що чинники непрямой дії державного спрямування охоплюють ряд чинників, які стосуються лише конкретно тієї країни, в якій функціонує підприємство. Відповідно чинники непрямой дії міжнародного спрямування стосуються іноземних держав. Чинники безпосередньої прямої дії – це чинники, які найбільш вагомо впливають на подальший розвиток діяльності підприємства, а чинники опосередкованої прямої дії впливають на суб'єкта господарювання меншою мірою.

Після того, як підприємством визначено всі зовнішні чинники впливу, необхідною умовою ефективного функціонування є аналіз внутрішніх чинників.

Аналіз внутрішнього середовища передбачає виявлення слабких сторін у діяльності підприємства, визначення тих сфер підприємства, де найбільш вірогідно виявиться негативний вплив кризових умов, і визначення рівня спроможності підприємства подолати негативні впливи зовнішнього середовища й організувати діяльність у кризових умовах (рівень забезпечення підприємства обіговими коштами, умови залучення інвестицій, попит на продукцію, цінний запас, залежність від імпортованої сировини чи вітчизняних постачальників, ринок збуту продукції та можливості його розширення) [10].

Виханський О. С. класифікував чинники внутрішнього середовища на такі: стан галузі та позиція підприємства в галузі; цілі підприємства; інтереси та ставлення керівництва; фінансові ресурси; кваліфікація робітників; зобов'язання підприємства; ступінь залежності від зовнішнього середовища; фактор часу; розмір підприємства [11].

Виокремимо чинники впливу внутрішнього середовища на діяльність підприємства (рис. 2).

Внутрішнє середовище підприємства – це та частина загального середовища, яка знаходиться в рамках підприємства. Воно чинить постійний і безпосередній вплив на функціонування підприємства [9].

Характерною особливістю внутрішніх чинників є те, що вони перебувають під контролем самого підприємства. Слід відмітити, що визначення як зовнішніх, так і внутрішніх чинників впливу на діяльність підприємства перш за все дає можливість визначити його конкурентоспроможність на ринку (рис. 3).

Вибір напрямку подальшої діяльності підприємства не завжди залежить від наявності певних ресурсів: матеріальних, трудових або фінансових. Важливим елементом для досягнення мети нерідко є

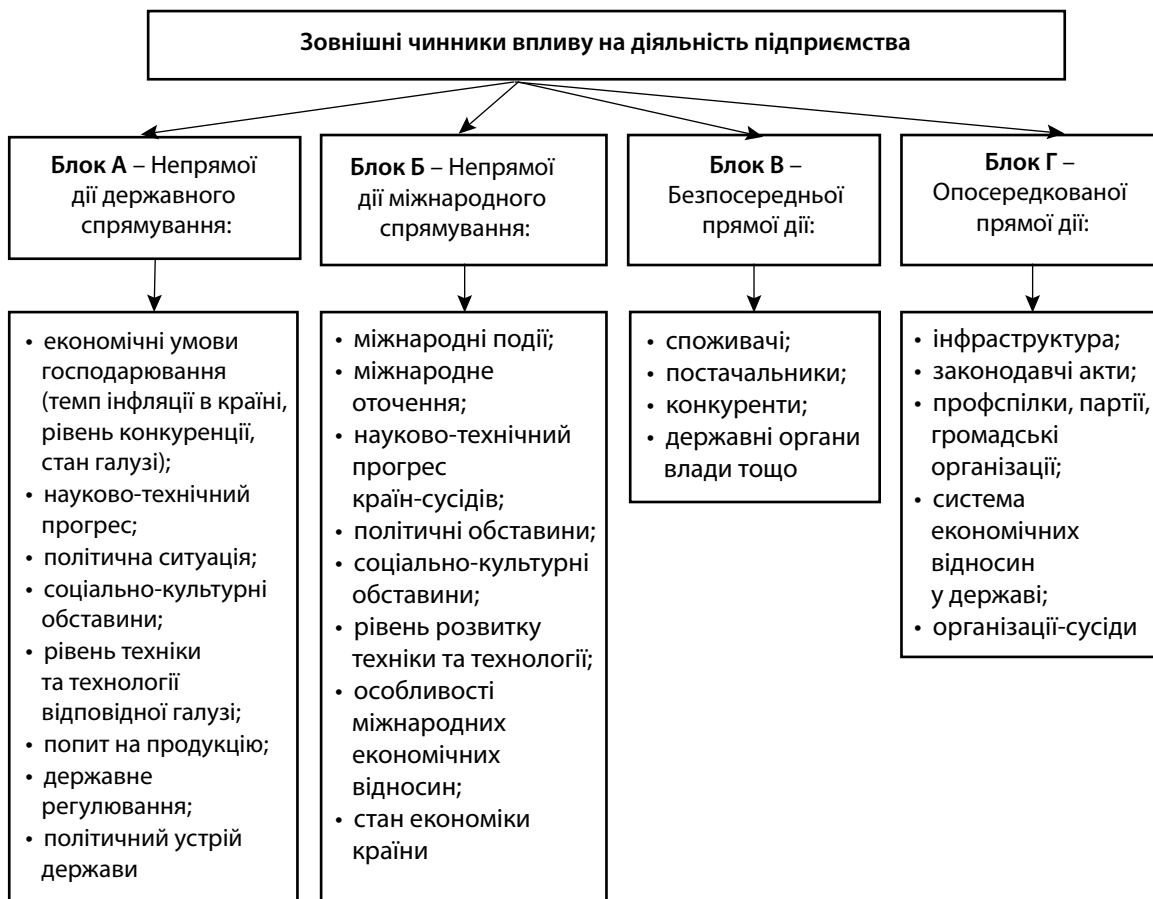

Рис. 1. Зовнішні чинники впливу на діяльність підприємства

Джерело: авторська розробка.

так звана «течія», яка стрімко несе підприємство до повного занепаду або процвітання. Власне цим керують ряд чинників, які визначені уже давно: інфляційні процеси, конкурентний тиск, інструментарій державного регулювання.

Наприклад, упровадження у виробництво нових видів продукції звичайно є позитивним чинником для діяльності підприємства, оскільки дає змогу вийти на нові ринки збуту, але деколи проявляється негативна сторона, а саме: потрапляння підприємства в нові сфери конкурентної боротьби, які воно повинно аналізувати і на основі одержаних результатів розробляти стратегію і тактику відповідної боротьби.

У процесі трансформаційних змін на підприємстві необхідно чітко визначати основні чинники позитивного та негативного впливу на його діяльність (рис. 4).

Так, вплив зовнішніх та внутрішніх чинників на діяльність підприємства змушує його проводити відповідні трансформаційні зміни (переорієнтовуватись на новий вид діяльності, займати іншу нішу в сегментах ринку, проводити певні організаційні зміни і т. ін.), що, своєю чергою, несе позитивний або негативний вплив.

Для можливості кращого сприйняття чинників впливу на діяльність підприємства пропонуємо відповідну категоріальну шкалу (рис. 5).

При цьому їх необхідно проранжувати відповідно до категоріальної шкали від 1 до 10 балів та важливості їх впливу на подальшу діяльність підприємства. Ранжування слід обумовити поділом шкали на три основні рівні:

- ✦ життєво необхідні (8–10 балів). Сюди можна віднести чинники безпосередньої прямої дії; фінансові; техніко-технологічні;
- ✦ важливі (4–7 балів). Можна віднести чинники непрямої дії державного спрямування; стратегічні; економічні;
- ✦ загальної дії (1–3 бали). До них віднесемо чинники непрямої дії міжнародного спрямування; опосередкованої прямої дії; соціальні.

Щодо вагової оцінки, то чинники загальної дії віднесемо до шкали від 1 до 3 балів, важливі – від 4 до 7 балів та життєво необхідні – від 8 до 10 балів. Таким чином, ми зможемо чітко встановити, які саме чинники впливу є найсуттєвішими для нашого підприємства на даному етапі розвитку та на які необхідно звернути увагу перш за все. Також це дозволить змінювати варіативність впливу тих чи інших чинників залежно від обраної стратегії розвитку підприємства та його пріоритетних напрямків.

Слід зазначити, що існує ряд чинників (зокрема щодо зовнішнього середовища: зсув геоданих, що призводить до появи певних циклонів, ураганів,

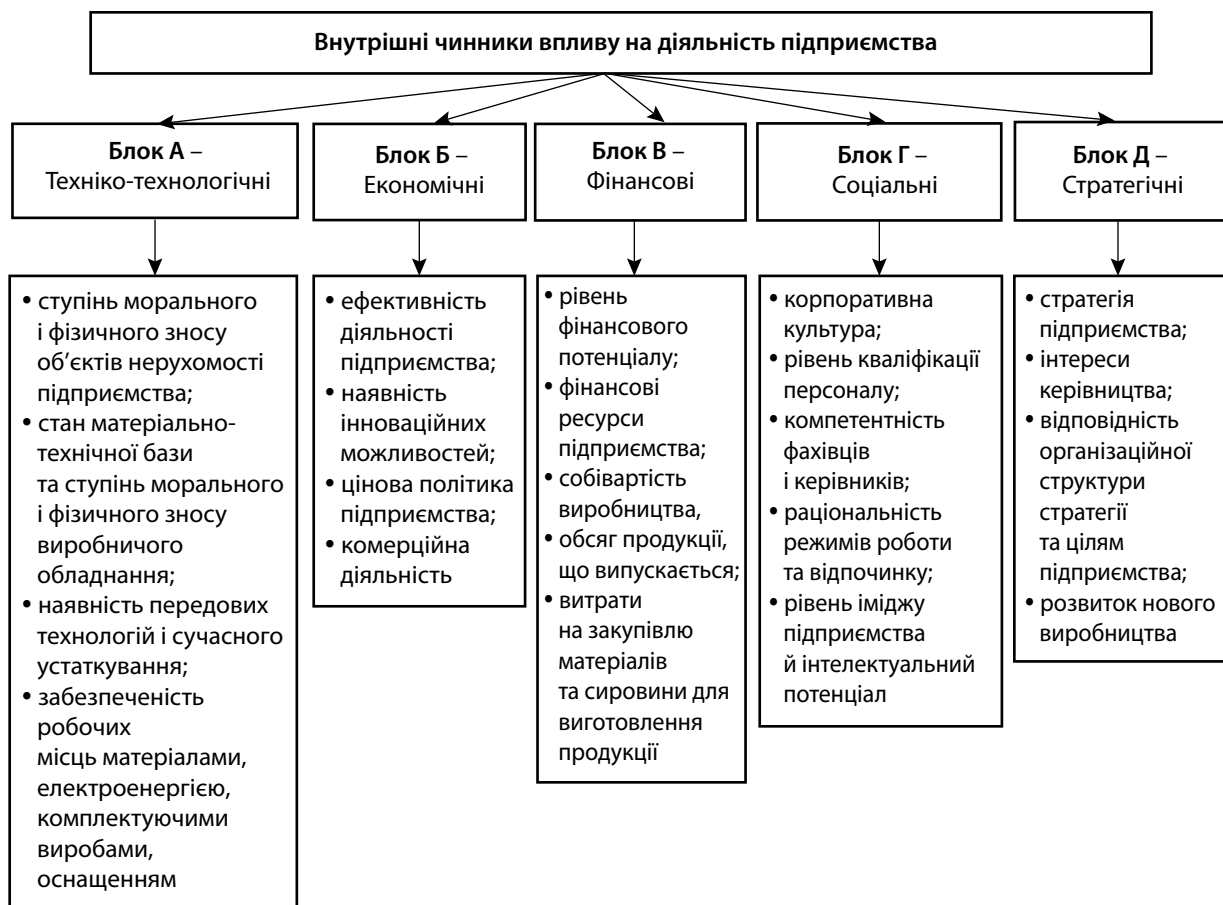

Рис. 2. Внутрішні чинники впливу на діяльність підприємства

Джерело: авторська розробка.

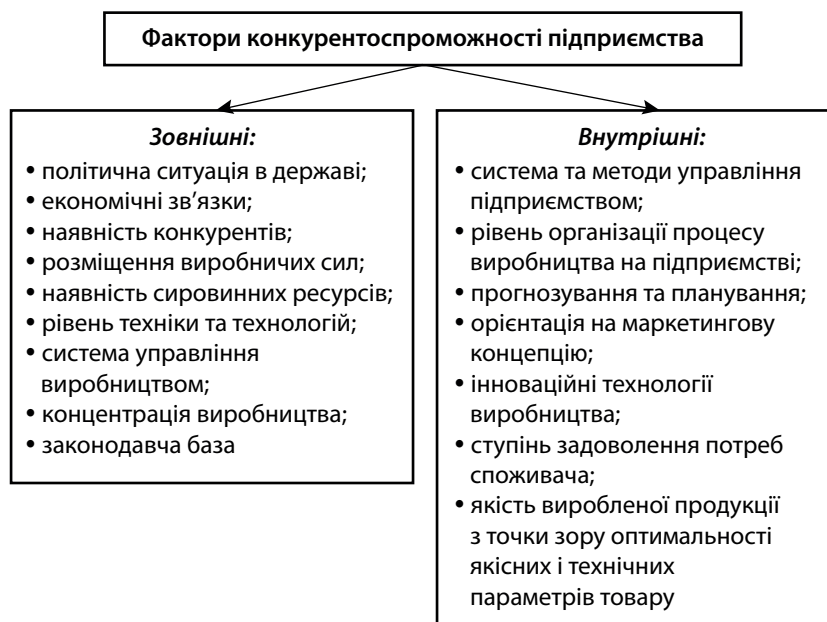

Рис. 3. Фактори, що впливають на конкурентоспроможність підприємства [12, с. 17]

смерчів), які не є прогнозованими чи вивченими, проте мають однозначно прямий вплив на розвиток підприємств. Що стосується внутрішнього становища, то це наявність неформальних відносин на під-

приємстві (родинні зв'язки, давні дружні відносини); непередбачувані життєві ситуації (травми, несумісні із життям); неочікувані збої в роботі комунікацій, незалежні від постачальників даних послуг (підриг во-

Рис. 4. Чинники впливу на діяльність вітчизняних підприємств в умовах трансформаційних змін

Джерело: авторська розробка.

Рис. 5. Шкала важливості впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища на діяльність підприємства

Джерело: авторська розробка.

допостачання, електрокомунікацій). Позитивний чи негативний вплив також не можливо оцінити одразу.

Ці чинники самі по собі не мають попередньо сформованого плану розвитку чи впливу на діяльність підприємства, проте апріорі відіграють значну роль у загальному колообігу подій із життєвого циклу підприємства. Також є ряд чинників, які включені до класифікацій, проте їх трактування можна також розглядати під абсолютно протилежними кутами зору – залежно від сфери діяльності підприємства. Тому вони матимуть як позитивний, так і негативний вплив на діяльність суб'єктів господарювання.

Для певного виду підприємств: промислових, сільськогосподарських, підприємств транспорту, будівельних підприємств дані чинники потрібно буде розставляти відповідно до вагомості їх впливу на діяльність підприємства, оскільки один і той самий

чинник для підприємства різного роду спрямування матиме різну вагову шкалу.

ВИСНОВКИ

Правильне визначення рівня важливості впливу зовнішніх чи внутрішніх чинників характеризує успішність подальшої діяльності підприємства. Зміна вагомості певного чинника у шкалі ранжування в результаті запровадження нових рішень може привести як до позитивних, так і до негативних змін у цілому по підприємству. Не можна використовувати як єдиний показник набір чинників, що характеризують тільки внутрішні або тільки зовнішні процеси, оскільки успішна діяльність підприємства проходить під впливом усіх чинників у сукупності. Необгрунтована заміна у шкалі важливості одного чинника на інший у періоді трансформаційних змін несе за собою зміни в подальшій діяльності підприємства, що може привести як до його економічного зростання, так і до занепаду. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Экономическая безопасность. Энциклопедия / под ред. А. Г. Шаваева. М.: Правовое просвещение, 2001. 512 с.
2. Драган О. І. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теоретичні аспекти: монографія. Київ: ДАК-ККіМ, 2006. 160 с.
3. Яременко О. Ф. Середовище підприємства як чинник безпеки діяльності суб'єкта господарювання. Вісник ХНУ. 2006. № 5. Т. 2. С. 144–150.

4. Шегда А. В., Голованенко М. В. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 271 с.

5. Toffler A. *The Adaptive Corporation*. Aidershot: Gower, 1985. 217 p.

6. Донець Л. І., Ващенко Н. В. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2009. 240 с.

7. Орлова К. Є. Оцінка нестабільності зовнішнього середовища підприємств добувної промисловості Житомирської області. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=47471>

8. Чумак Л. Ф. Фактори впливу на формування конкурентоспроможного потенціалу підприємств. *Економіка і управління*. 2013. № 1. С. 62–69.

9. Розенков Д. А., Леонтьев Р. Г. Классический менеджмент: организационные структуры управления. Хабаровск : ДВГУПС, 2012. 192 с.

10. Підвищення конкурентного потенціалу та економічної безпеки промислових підприємств за умов розвитку глобалізаційних процесів : монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. В. М. Нижника. Хмельницький : ХНУ, 2013. 525 с.

11. Виханский О. С. Стратегическое управление : учебник. 2-е изд., перераб. и доп. М. : Гардарика, 1998. 296 с.

12. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення : монографія / за заг. ред. О. Г. Янкового. Одеса : Атлант, 2013. 470 с.

REFERENCES

Chumak, L. F. "Faktory vplyvu na formuvannya konkurentospromozhnoho potentsialu pidpriemstv" [Factors influencing the formation of competitive potential of enterprises]. *Економіка і управління*, no. 1 (2013): 62-69.

Donets, L. I., and Vashchenko, N. V. *Економічна безпека підприємства* [Economic security of the enterprise]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2009.

Drahan, O. I. *Upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstv: teoretychni aspekty* [Enterprise Competitiveness Management: Theoretical Aspects]. Kyiv: DAKKIM, 2006.

Економическая безопасность. Энциклопедия [Economic security. Encyclopedia]. Moscow: Pravovoye prosveshcheniye, 2001.

Konkurentospromozhnist pidpriemstva: otsinka rivnia ta napriamy pidvyshchennia [Competitiveness of the enterprise: assessment of the level and directions of improvement]. Odesa: Atlant, 2013.

Orlova, K. Ye. "Otsinka nestabilnosti zovnishnyoho sere-dovyshcha pidpriemstv dobuвної promyslovosti Zhytomyr-skoi oblasti" [Estimation of the instability of the external environment of mining enterprises in the Zhytomyr region]. <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=47471>

Pidvyshchennia konkurentnoho potentsialu ta ekonomich-noi bezpeky promyslovykh pidpriemstv za umov rozvytku hlobal-izatsiinykh protsesiv [Increase of competitive potential and economic safety of industrial enterprises in the conditions of globalization processes development]. Khmelnytskyi: KhNU, 2013.

Rozenkov, D. A., and Leontev, R. G. *Klassicheskii menedzhment: organizatsionnyye struktury upravleniya* [Classical management: organizational management structures]. Khabarovsk: DVGUPS, 2012.

Shehda, A. V., and Holovanenko, M. V. *Ryzyky v pidpriem-nytsvi: otsiniuvannia ta upravlinnia* [Business risks: evaluation and management]. Kyiv: Znannia, 2008.

Toffler, A. *The Adaptive Corporation*. Aidershot: Gower, 1985.

Vikhanskiy, O. S. *Strategicheskoye upravleniye* [Strategic management]. Moscow: Gardarika, 1998.

Yaremenko, O. F. "Seredovyshche pidpriemstva yak chynnyk nebezpeky diialnosti subiekta hospodariuvannia" [The environment of the enterprise as a factor in the risk of the business entity]. *Visnyk KhNU*. Vol. 2, no. 5 (2006): 144-150.